

บทที่ 5

บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนปกาศะญอ (กะเหรี่ยง) บ้านแม่กลางหลวงและบ้านอ่ากาน้อย อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนหลังจากที่มีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดขึ้น และศึกษาถึงผลกระทบด้านบวกและด้านลบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เกิดขึ้นกับชุมชน

ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงในชุมชน ผู้วิจัยเน้นการเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพ คุณภาพชีวิต จิตใจ และสังคมของคนในชุมชน จึงได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบในการศึกษา วิจัยดังนี้คือ แนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน แนวคิดเรื่องชุมชนกับการท่องเที่ยว แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของธุรกิจท่องเที่ยว ที่มีต่อ โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม และแนวคิดการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้จากรายการ การวิจัยต่าง ๆ เอกสาร สิ่งพิมพ์ที่ห้องสมุด หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเก็บรวบรวมไว้ และได้ใช้แบบสอบถาม 1 ชุด กับกลุ่มประชากรทั้งสองหมู่บ้านรวม 75 ชุด โดยแบบสอบถาม ผู้วิจัยต้องการทราบ ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลทางการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมที่มาจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนและข้อมูลเกี่ยวกับระดับและลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ข้อมูลที่ได้ถูกนำมาประมวลหาค่าร้อยละและค่าเฉลี่ย โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางและการบรรยายประกอบ ต่อจากนั้น เพื่อให้ได้คำตอบและความสมบูรณ์ของเนื้อหาที่ต้องการศึกษา ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลอีกทางหนึ่ง อันได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การสังเกต การจัดประชุมกลุ่มชาวบ้านทั้ง 3 ครั้ง การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจดบันทึก และกล้องบันทึกภาพ แหล่งข้อมูลที่ศึกษาหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ ผู้อาวุโส ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่ อ.บ.ค. ผู้บริหารและคณะผู้ประกอบการท่องเที่ยว กลุ่มแม่บ้าน แม่บ้าน เยาวชนสตรีที่กำลังศึกษาในระดับมัธยม และเด็ก กลุ่มผู้ถือหุ้นในกิจการการท่องเที่ยวในชุมชน ผู้สังเกตการณ์ที่เข้าร่วมประชุม ผู้นำทางศาสนา เจ้าหน้าที่อุทยานฯ นักท่องเที่ยว ครูนิเทศน์จากการศึกษานอกโรงเรียน ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้รับการตรวจสอบความถูกต้องและแยกแยะหมวดหมู่แล้วทำการวิเคราะห์ และนำเสนอโดยการบรรยายและอธิบายปรากฏการณ์ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

5.1 สรุป

ตอนที่ 1

ผลการศึกษาโดยภาพรวมของหมู่บ้านแม่กลางหลวง และบ้านอ่ากาน้อยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนผลกระทบที่มีต่อชุมชน ดังนี้

1.1 ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างมาจากตัวแทนหรือหัวหน้าครัวเรือนจำนวน 75 คน จาก 75 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นชาย อายุระหว่าง 21-35 ปี การศึกษาเรียนจบประถม 6 และไม่ได้เรียนหนังสือในสัดส่วนใกล้เคียงกัน ส่วนใหญ่แต่งงานมีครอบครัว เป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยวเป็นส่วนมาก ชุมชนบ้านแม่กลางหลวงส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ บ้านอ่ากาน้อย ส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ อาชีพหลักคือการทำงาน อาชีพรองได้แก่ การเป็นลูกจ้าง ขยายแรงงานและรับจ้างทั่วไป รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน 20,000 บาท รองลงมาคือ 30,000 บาท กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้มีอาชีพหรือเข้ามาเกี่ยวข้องกับธุรกิจการท่องเที่ยวในชุมชน แต่ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในเชิงบวกต่อการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น

1.2 ข้อมูลด้านการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมที่มาจากการท่องเที่ยว

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนเนื่องด้วยการท่องเที่ยวเพิ่งจะดำเนินการได้มาเพียง 1 ปี ยังเป็นสิ่งใหม่ ซึ่งต้องรอดูผลอีกสักระยะหนึ่ง

1.3 ระดับและลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 หมวดใหญ่ ดังนี้

- 1) การร่วมกันค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- 2) การร่วมวางแผนงานกิจกรรม
- 3) การร่วมดำเนินกิจกรรม
- 4) การร่วมลงทุน
- 5) การร่วมติดตามประเมินผล

โดยแบ่งระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น ระดับการมีส่วนร่วมมาก ปานกลาง น้อย ไม่มีส่วนร่วม/ไม่ร่วม ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในระดับไม่มีส่วนร่วมทั้ง 5 ลักษณะดังกล่าว

ตอนที่ 2

สถานการณ์และสถานะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพ การสังเกตการณ์ การเข้าร่วมกิจกรรม การเข้าร่วมประชุม การสนทนากลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์กึ่ง โครงสร้าง ผลการศึกษาสรุปดังนี้

2.1 สถานการณ์และสถานะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

การท่องเที่ยวในชุมชนยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ประสบปัญหาและอุปสรรคหลายประการ เช่น งบประมาณในการดำเนินการ จำนวนนักท่องเที่ยวที่มีย่อย ชุมชนยังไม่เป็นที่รู้จัก การดำเนินการที่ไม่ได้ริเริ่มมาจากคนในชุมชน ขาดเงินปันผล ขาดเครือข่ายและบุคลากรท้องถิ่น ขาดศักยภาพและความรู้ในการประกอบการ เหล่านี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในปีแรกที่ดำเนินการ แต่สถานการณ์กลับดีขึ้น เมื่อปลายปี 2543 จบจนถึงต้นปี 2544 เมื่อฤดูกาลท่องเที่ยวที่ผ่านมา การท่องเที่ยวในชุมชนเริ่มเป็นที่รู้จักของบุคคลภายนอกผ่านสื่อโทรทัศน์ นิตยสาร วารสารด้านการท่องเที่ยว ตลอด 1 ปีที่ผ่านมา ทำให้ชุมชนคึกคัก เข้มแข็งขึ้น

2.2 ผลกระทบด้านบวกและด้านลบ ต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชน

2.2.1 ผลกระทบด้านบวก

1) การเพิ่มขึ้นของรายได้ และการมีอาชีพเสริม

ผลพลอยได้ประการแรกคือเกิดการหมุนเวียนเงินตราขึ้นในชุมชน กลุ่มบุคคลที่เข้าร่วมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนมีประมาณร้อยละ 10 ของชุมชน เป็นกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรง จากการจ้างงานและขายผลผลิตตลอดจนงานบริการต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว

2) เพิ่มความรู้สึกรักหวงแหน ปกป้อง และรักษาวัฒนธรรมประจำเผ่า

การท่องเที่ยวได้ช่วยรื้อฟื้นกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีชนเผ่ากะเหรี่ยงขึ้นมาอีกครั้ง เช่น การชอเพลง การแต่งกาย ประเพณีการทักทายผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมท่องเที่ยว มีความระมัดระวัง ตลอดจนสอดส่องความประพฤติ การปฏิบัติตัวในชีวิตประจำวันมากขึ้น

3) สร้างการพัฒนาเพิ่มความช่วยเหลือสู่ชุมชน

ชุมชนได้รับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นจากบุคคลภายนอกหรือนักท่องเที่ยว เช่น การบริจาคสิ่งของเครื่องใช้ เงินตรา เป็นต้น

4) เป็นสนามแนะนำระบบนิเวศธรรมชาติ และการปลูกจิตสำนึกให้กับ

เยาวชนและบุคคลทั่วไป เนื่องจากได้เข้ามาสัมผัสกับห้องเรียนธรรมชาติอันแท้จริง

5) ช่วยลดการตัดไม้ทำลายป่าและการล่าสัตว์ป่า

เนื่องด้วยชุมชนมีความเกรงกลัวและวิตกกังวลว่าจะมีนักท่องเที่ยวมาพบเห็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย

6) ลดการย้ายถิ่น ช่วยสร้างงาน และการพัฒนาสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็ง

หนุ่มสาวที่กลับมายังชุมชนบางส่วน ได้เข้าร่วมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จัดขึ้น มีรายได้ และความพึงพอใจยิ่งที่ได้ทำงานในบ้านเกิด และปรารถนาให้การท่องเที่ยวพัฒนาต่อไป

2.2.2 ผลกระทบด้านลบ

1) ปัญหาขยะ แมลงวัน และมลพิษทางเสียง

นับเป็นปัญหาใหญ่และปัญหาเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการ และจัดหามาตรการในการแก้ไขที่ปฏิบัติได้จริง ปัญหาทวีความรุนแรงขึ้นตามจำนวนนักท่องเที่ยวในฤดูกาลท่องเที่ยวที่ผ่านมา

2) การรบกวนสมดุลของระบบนิเวศบนพื้นที่สูง

ปัญหาเกิดจากการบุกรุก เขียวป่า ของนักท่องเที่ยวต่อสถานที่ธรรมชาติตามสถานที่ที่แวะเวียนผ่านไป

3) ขาดความอิสระในการใช้พื้นที่และรบกวนความเป็น "ส่วนตัว" ของชุมชน

เนื่องจากชุมชนแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่เข้าร่วมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการแสดงออกถึงเอกลักษณ์และภูมิปัญญาต่าง ๆ ของชนเผ่า แต่ยังมีอีกกลุ่ม แม้จะมีจำนวนไม่มากนักที่เงินอายุ และความรู้สึกของการเป็นคนชายขอบ ทำให้ต้องคอยหลบ ปิดบ้าน หรือเลี้ยงนักท่องเที่ยว

5.2 อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนปกากะญอ บ้านแม่กลางหลวง และบ้านอังกาน้อย อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

5.2.1 การเปลี่ยนแปลงของชุมชนหลังจากที่มีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดขึ้น

พบว่า การเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ยังไม่เป็นที่ประจักษ์ชัด โดยส่วนรวม อันเนื่องจากเจตนาเริ่มต้นของผู้ประกอบการท่องเที่ยวในตอนเริ่มต้นดำเนินการท่องเที่ยวในชุมชนนั้นต้องการ

ชักชวนชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมกันมากที่สุด แต่ชาวบ้านโดยส่วนใหญ่ขอสังเกตการณ์อยู่ห่าง ๆ ก่อน ผู้วิจัยเห็นว่าปัจจัยภายในด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรของชาวบ้านจะเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญที่ชี้ให้เห็นทิศทางการเปลี่ยนแปลงของชุมชน นอกเหนือจากปัจจัยอื่น ๆ เช่น ระยะเวลา

เนื่องจากในตอนต้น ผู้ถือหุ้นจะต้องจ่าย 500 บาท / 1 หุ้น เพื่อการลงทุน แต่จากข้อมูลที่เก็บได้จากแบบสอบถามในด้านรายได้ต่อปี ในตารางที่ 4.9 ชุมชนมีรายได้เฉลี่ยที่ 20,000 บาท และรอลงมาคือ 30,000 บาท ทำให้ชาวบ้านต้องมีการคิดคำนวณค่าใช้จ่ายที่ต้องลงทุนกับผลที่หวังจะได้จากการมีส่วนร่วม และความน่าจะเป็นไปได้ในการประสบความสำเร็จ ประกอบกับโดยพื้นฐานแล้วชาวบ้านมีวัฒนธรรมการครองชีพแบบเลี้ยงตนเอง มีการพึ่งพาตนเองสูง ไม่มีพื้นฐานของการค้าขาย หรือประกอบธุรกิจมาก่อน ทำให้ชุมชนส่วนน้อยเท่านั้นที่กล้าเสี่ยง ประการต่อมาคือ การขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็เป็นปัจจัยหลักที่สำคัญเช่นกันของการเข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่ เนื่องจากชุมชนไม่ได้มองว่าสิ่งนี้เป็นเพียงส่วนเสริมเท่านั้น แต่เป็นอาชีพหลักอย่างจริงจังที่เข้ามาแทนที่อาชีพเกษตรกรรมเลยทีเดียว และการที่บุคคลภายนอกเป็นผู้ประกอบกิจการก็เป็นปัจจัยที่ทำให้ชาวบ้านไม่ค่อยไว้วางใจมากนัก แต่เนื่องจากผู้ประกอบการมีความเข้าใจและร่วมกันทุ่มเทให้กับชาวบ้านและพยายามถ่ายโอนการบริหารจัดการให้ชาวบ้านมาตลอด มาในระยะหลังนี้จึงเกิดความรู้สึกไว้วางใจจากชาวชุมชนมากขึ้น เนื่องจากชุมชนได้ลองเข้ามาบริหารจัดการเกือบจะทุกส่วน เว้นแต่ในหลาย ๆ ด้าน เช่น การตลาด ซึ่งชุมชนยังขาดทักษะอยู่มาก รวมทั้งการเป็นผู้สื่อความหมายที่ชำนาญก็ยังมีอยู่ในขั้นฝึกหัด ชุมชนยังต้องพึ่งผู้ประกอบการจากภายนอกอยู่เกือบทั้งสิ้น จึงมีความพยายามที่จะดึงนักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะสามารถช่วยพัฒนาชาวบ้านให้มีความชำนาญและทักษะเพื่อชุมชนจะได้อยู่ได้ทำตัวเองในอนาคต ซึ่งก็ได้รับความช่วยเหลือจาก ส.ก.ว. ในการส่งผู้เชี่ยวชาญมาดำเนินการในด้านนี้ สอดคล้องกับงานศึกษาของจักร กิณีดี และคณะ(2543) ที่ได้ทำการศึกษาชาวปกากะญอในเขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ในการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น พบว่า แม้ชาวปกากะญอจะมีศักยภาพในการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพราะมีองค์ความรู้ที่สั่งสมกันมาอย่างยาวนาน แต่ก็ยังมีข้อจำกัดในหลาย ๆ ด้านด้วยเช่นกัน ถ้าต้องการให้ชาวปกากะญอเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ดี จำเป็นต้องฝึกฝนทักษะในหลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นการใช้ภาษาที่ใช้สื่อความหมาย เทคนิคการบริการ และความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในภาพกว้าง ฯลฯ แต่การจัดการฝึกอบรมใด ๆ นั้น ต้องคำนึงถึง เพศ การศึกษา และอายุ ของผู้เข้าร่วมฝึกอบรมด้วย

การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในด้านอาชีพ จะเป็นตัวผลักดันในอันดับต้น ๆ ให้ชุมชนที่เคยอยู่อาศัยกันอย่างเงียบสงบ ไม่กล้าแสดงออก กลับแสดงความกระตือรือร้น ร่วมกันถกคิดแก้ไข

ปัญหา และฝึกฝนที่จะได้รับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ที่เข้ามา แม้จะต้องอาศัยระยะเวลาและการฝึกฝนอีกยาวไกลก็ตาม

การท่องเที่ยวในชุมชนยังนำมาซึ่งความรู้ถึงคุณค่าของป่าไม้และสัตว์ป่าที่มีต่อชุมชน ซึ่งผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชน กลุ่มนี้คอยถ่ายทอดให้กับผู้ที่ยังหากินและทำลายสิ่งเหล่านี้อยู่ ให้หยุดการกระทำและหันมาร่วมกันหารายได้จากการท่องเที่ยวแทน การประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนซึ่งใช้ไม้เป็นองค์ประกอบในการก่อสร้างที่พักอาศัย และทำฝืนสำหรับก่อกองไฟ เป็นการซื้อหามาจากร้านค้าที่ถูกต้องตามกฎหมายจากในเมือง แทนที่จะไปเก็บหามาจากป่า เพราะชุมชนจะช่วยกันพูดเสมอว่า ป่าอยู่ได้คนก็อยู่ได้ ป่าเป็นต้นน้ำลำธาร และยังเอื้อประโยชน์ให้พวกเขาในทุก ๆ ด้าน ความรู้ถึงหวงแหนป่าไม้ธรรมชาติ และสัตว์ป่าจึงมีเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

ผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นกลุ่มที่มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนแนวคิดในการดำเนินชีวิตของชนเผ่าเป็นอันมาก และต้องการถ่ายทอดให้บุคคลภายนอกได้รับรู้ ได้มีการตั้งเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ ออกมาสู่สายตาบุคคลภายนอก สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องชุมชนกับการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นงานศึกษาของ Peace, Moscardo and Ross(1996) ที่กล่าวถึงสาเหตุที่มาจากการท่องเที่ยวประการหนึ่งว่า การใช้วัฒนธรรมเพื่อเป็นสินค้าดึงดูดนักท่องเที่ยวส่งผลดีในแง่ที่เป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมและการแสดงออกถึงเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ และเป็นการฟื้นฟูวัฒนธรรม ศิลปะงานแสดงและภาษาอีกด้วย เนื่องจากหนึ่งในกิจกรรมที่ทำในตอนกลางคืนมีการขอเพลง จากผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน เป็นบทกลอนคำสอนในภาษาถิ่น(มีการแปลความหมายให้นักท่องเที่ยวเข้าใจ) และมีการฟื้นฟูการเล่นเครื่องดนตรีท้องถิ่นซึ่งเกือบจะสูญหายไปแล้วให้กับเด็กและเยาวชนอีกด้วย นอกจากนี้รูปแบบของการเดินชมป่าเขารธรรมชาติก็มีการถ่ายทอดปลูกฝังเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้ประโยชน์จากป่า การอยู่กับธรรมชาติอย่างเป็นมิตรของชนเผ่าให้กับบุคคลภายนอกแทนที่จะเดินเที่ยวเฉย ๆ ผ่านเลยไป ทำให้บุคคลภายนอกเข้าใจชนเผ่ากะเหรี่ยงมากขึ้น จึงส่งผลให้บุคคลเหล่านี้ภาคภูมิใจในตนเอง แต่จะมีผู้คนอีกส่วนหนึ่งที่ไม่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มีความรู้สึกตรงกันข้าม กลุ่มนี้จะรู้สึกเงินอายุ และรู้สึกเป็นการล่วงล้ำความเป็นส่วนตัว โดยเฉพาะบ้านที่อยู่อาศัยหรือการประกอบภารกิจประจำวันที่ตนเคยทำค่อนข้างอิสระ ปราศจากสายตาของบุคคลภายนอก กลับรู้สึกถูกจับจ้องและหัวนเกรง เช่นการไปหาของป่า เป็นต้น จึงทำให้คนเป็นจำนวนไม่น้อยในชุมชนไม่อาจจะรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้สะดวกใจสักเท่าใด และคอยสังเกตดูอยู่ห่าง ๆ ก่อน จนกว่าสถานการณ์น่าไว้วางใจมากกว่านี้ ซึ่งก็ต้องอาศัยระยะเวลาและชุมชนที่เข้าร่วมต้องพิสูจน์ตนเองเสียก่อน แม้ว่าคนกลุ่มนี้จะไม่รังเกียจนักท่องเที่ยวหรือให้มีกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชนก็ตาม

ฉะนั้นในด้านจิตใจของผู้คนแล้ว นับว่ามีความละเอียดอ่อนอย่างมาก โดยเฉพาะกลุ่มที่ไม่ค่อยสัมผัสกับบุคคลภายนอก และวิถีชีวิตแบบในเมือง ผู้ที่เติบโตมาจากหมู่บ้านและไม่เคยไปทำงานนอกหมู่บ้านจึงต้องใช้ระยะเวลาในการเปลี่ยนแปลงยอมรับนานกว่ากลุ่มอื่น จากการศึกษาพบว่า มีปัจจัยบังคับให้ชุมชนเกิดการยอมรับการเปลี่ยนแปลงเร็วขึ้น เช่น ความรู้สึกไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัยที่สะท้อนมาจากนโยบายและการจัดการป่าไม้ของทางการ ความไม่มั่นคงของราคาและพืชผลทางการเกษตร และการเห็นกิจการการท่องเที่ยวของชุมชนก้าวหน้าขึ้น เหล่านี้ล้วนเป็นตัวเร่งให้คนในชุมชนเกิดเปลี่ยนใจได้ทั้งสิ้น

จากการศึกษา ชุมชนไม่หวั่นเกรงว่า การท่องเที่ยวจะเข้ามาเปลี่ยนจิตใจของเยาวชนกะเหรี่ยงให้เลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่ดีหรือที่ผิดแผกไปจากบรรพบุรุษของตน เพราะยังยึดมั่นว่าวัฒนธรรม ประเพณี คำสอนของพ่อแม่ยังคงเหนียวแน่นอยู่ในจิตใจของกะเหรี่ยงทุกคน กลุ่มแม่บ้านไม่หวั่นเกรงว่าเด็ก ๆ จะดื้อดิ่งมากขึ้น เพราะได้พบปะนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น หรือเด็ก ๆ จะเลียนแบบการแต่งกาย ของใช้ของนักท่องเที่ยว เพราะคิดว่าไม่ใช่ความเคยชินของชนเผ่า เด็กจะไม่ชอบสวมใส่อะไรที่ดูทันสมัยเกินหน้าเกินตาผู้อื่น แม้ว่าชุมชนจะหันมานับถือศาสนาพุทธและคริสต์กันมากขึ้นก็ตาม แต่คำสอนและความรู้สึกเคารพธรรมชาติยังคงมีอยู่เหนียวแน่นในจิตใจของชุมชน โดยเฉพาะกะเหรี่ยงพุทธที่ยังคงถือผีและแสดงความนอบน้อมอยู่เป็นปกติวิสัย กระทั่งยินดีให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมอยู่ในพิธีกรรมต่าง ๆ ด้วย เช่น การผูกข้อมือ การเซ่นไหว้เจ้าที่เจ้าทางในการทำการเกษตร เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ Pearce (อ้างแล้ว) ที่ว่าวัฒนธรรมถูกปรับเปลี่ยนให้เข้ากับธุรกิจการท่องเที่ยว และเป็นการปะปนผู้คนในกิจกรรม วัฒนธรรม จากการศึกษาเห็นว่าชุมชนมีจิตใจยึดหยุ่นพอสมควร ที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ยังไม่เห็นเด่นชัดนัก ทั้งนี้มีปัจจัยบางประการที่ช่วยให้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มาจากนักท่องเที่ยวไม่เป็นอย่างรวดเร็ว กล่าวคือ ผู้ประกอบการเลือกสถานที่ตั้ง และลานกิจกรรมของนักท่องเที่ยวในชุมชนห่างออกมาจากตัวชุมชน หรือตัวหมู่บ้านที่พักอาศัย ซึ่งไม่สามารถมองเห็นกันได้ โดยตั้งอยู่บนที่นาขั้นบันไดด้านหน้าหมู่บ้าน เพื่อต้องการลดผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรม ไม่ให้ไปเร็วเกินไปนัก ประกอบกับการไม่มีบริการที่พักอาศัยแบบโฮมสเตย์ นักท่องเที่ยวจะต้องพักค้างบ้านพักที่จัดให้โดยเฉพาะ หรือสามารถกางเต็นท์ในบริเวณที่จัดให้เท่านั้น ตลอดจนรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวและระยะเวลาที่เป็นตัวบังคับไม่ให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเกี่ยวข้องกับชุมชนได้มากนัก จากการเก็บข้อมูลตัวเลขนักท่องเที่ยวตั้งแต่เริ่มดำเนินการ ถึง 1 ปี คือ ตั้งแต่ 1 สิงหาคม 2542 ถึง 1 สิงหาคม 2543 จำนวนนักท่องเที่ยวมีน้อย เฉลี่ยประมาณ 10 กลุ่ม / เดือน (1 กลุ่มจะมีประมาณ 4-10 คน) และตั้งแต่ 9 สิงหาคม 2543 ถึง 10 มกราคม 2544 มีทั้งสิ้นเฉลี่ย 33 กลุ่ม / เดือน ตัวเลขที่พุ่งขึ้นมากในระยะ

หลังนี้ เนื่องจากสื่อต่าง ๆ ทั้งวารสาร นิตยสาร รายการทางโทรทัศน์ช่องต่าง ๆ ที่มาถ่ายทำ และออกอากาศ ทำให้ผู้ชมในกลุ่มคนไทย โดยเฉพาะจากกรุงเทพมหานครรู้จัก ส่วนชาวต่างประเทศจะได้รับคำแนะนำจากปากต่อปาก และอีกส่วนหนึ่งจะถูกส่งลงมาจากที่ทำการอุทยานฯ เนื่องจากสถานที่ดังกล่าวปิดการให้บริการชั่วคราว แต่นักท่องเที่ยวส่วนมากจะพักอาศัยกันเพียง 1-2 คืน โดยเฉลี่ยจึงเป็นเพียงการมาสัมผัสธรรมชาติเล็กน้อยเท่านั้น โอกาสที่นักท่องเที่ยวเหล่านี้จะไปสัมผัสและเรียนรู้กับชุมชนชาวบ้านจริง ๆ เป็นไปได้น้อยมาก จึงทำให้ชุมชนที่ไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสามารถอยู่อย่างอิสระไม่ต้องถูกนักท่องเที่ยวรบกวนมากเกินไป

จากการเข้าไปศึกษาชุมชน พบว่าโครงสร้างทางสังคมของชุมชนไม่ว่าจะเป็นการเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือกัน แบ่งปันกัน ยังคงมีอยู่เช่นเดิม ชาวบ้านยังคงช่วยกันทำนาหรือเอามือโดยไม่ต้องจ้าง บางบ้านยังเอื้อเฟื้อเพื่อนบ้านที่ไม่มีข้าวกินหรือไม่พอกินโดยไม่เบียดด้วยความสงสาร และยังมีที่ส่วนรวมซึ่งใคร ๆ ก็สามารถผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนเข้าไปเพาะปลูกพืชผัก โดยไม่ต้องทะเลาะกันหรือแย่งกันใช้ ชุมชนยังคงมีรูปแบบการผลิตที่เป็นแบบเศรษฐกิจชุมชนแบบดั้งเดิม มีการเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคและไว้ใช้งานและประกอบในพิธีกรรมต่าง ๆ บางโอกาส แม้ว่าชุมชนจะต้องเสริมรายได้ด้วยการทำการเกษตรแบบเข้ม แต่ชุมชนก็ไม่ทิ้งรูปแบบการผลิตและการบริโภคของชนเผ่า แม้ว่าทำอะไรหมุนเวียนจะหมดสิ้นไปนานแล้วก็ตาม

หากชุมชนสามารถรักษาโครงสร้างทางสังคมของตนเองให้คงอยู่พร้อม ๆ กับการทำธุรกิจการท่องเที่ยวในชุมชนไปด้วยได้ตลอด น่าจะเป็นสิ่งที่ดีกับชุมชนตลอดไป

5.2.2 ผลกระทบด้านบวกและด้านลบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่เกิดขึ้นกับชุมชน

ผลการศึกษาโดยภาพรวมจากทั้งสองหมู่บ้าน ภายใต้อำนาจข้อดังกล่าวไม่ได้แสดงให้เห็นผลกระทบที่เด่นชัด โดยชาวบ้านจะตอบว่า "ไม่เปลี่ยนแปลง" มากที่สุด เนื่องจากช่วงที่เก็บข้อมูลนั้นไม่ใช่ฤดูกาลท่องเที่ยว มีปริมาณนักท่องเที่ยวจำนวนน้อย (Low season) จึงไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เด่นชัด ผู้วิจัยจึงได้เก็บข้อมูลเพิ่มเติมในแบบการทำวิจัยเชิงคุณภาพเป็นระยะ ๆ เพื่อค้นหาผลกระทบดังกล่าว จึงพบว่าผลกระทบเชิงบวกที่พบไม่ว่าจะเป็น

1. การเพิ่มขึ้นของรายได้และการมีอาชีพเสริม
2. เพิ่มความรู้สึกรักหวงแหน ปกป้อง และรักษาวัฒนธรรมประจำเผ่า
3. สร้างการพัฒนา เพิ่มความช่วยเหลือสู่ชุมชน
4. เป็นสนามแนะนำระบบนิเวศ ธรรมชาติ และการปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนและบุคคลทั่วไป
5. ช่วยลดการตัดไม้ทำลายป่า และล่าสัตว์ป่า
6. ลดการย้ายถิ่น ช่วยสร้างงาน และการพัฒนาสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็ง

จากผลดีทั้งหมดที่กล่าว สามารถสร้างกำลังใจที่ดีให้เกิดขึ้นกับชุมชนทั้งปวง เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็ง และการใช้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน เป็นสื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ ดังคำกล่าวของ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา(2540) กล่าวว่า การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable tourism development planning) หมายถึง การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพ พร้อมกับรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และขบวนการทางระบบนิเวศไว้ เป็นการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และสร้างความพอใจให้แก่ประชาชนเจ้าของท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันก็ปกป้องรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวให้คงอยู่ด้วย

ในการพัฒนาใด ๆ เมื่อก่อให้เกิดผลดีแล้ว ย่อมมีผลกระทบด้านลบแอบแฝงไว้เสมอ ดังเช่นเหรียญที่มีอยู่ 2 ด้านแตกต่างกัน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนก็เช่นกัน จากการศึกษาพบว่า ผลกระทบด้านลบที่เกิดขึ้นกับชุมชนและธรรมชาติโดยรอบนั้น ได้แก่

1. ปัญหายุบยบ แผลงวัน และมลพิษทางเสียง
2. การรบกวนสมดุลของระบบนิเวศบนพื้นที่สูง
3. ขาดความอิสระในการใช้พื้นที่ และรบกวนความเป็น "ส่วนตัว" ของชุมชน

ผลกระทบเหล่านี้ย่อมเกิดขึ้นได้เสมอ เนื่องด้วยยังไม่มีมาตรการหรือขาดประสิทธิภาพในการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวต่อความสามารถในการรองรับของพื้นที่ในฤดูกาลท่องเที่ยวของประเทศไทย ซึ่งผู้คนที่จากในประเทศและต่างประเทศจะพากันมาท่องเที่ยวในสถานที่แห่งนี้ กล่าวคือ คอยอินทนนท์ และตามเทือกเขาสูงต่าง ๆ ทำให้เกิดปัญหามลพิษติดตามมา ทั้งนี้ ชีตความสามารถในการรองรับของพื้นที่ตามหลักแนวคิดของ WHO, "Tourist carrying capacity" UNEP, industry and environment, 1984 (อ้างในสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2535) ได้กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติบางประการ ดังนี้

1. ชีตความสามารถในการรองรับของพื้นที่ทางสิ่งแวดล้อม (Environment carrying capacity) หมายถึง ระดับของนักท่องเที่ยวสูงสุด ที่จะไม่ทำให้ระบบสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศด้อยค่าลง ซึ่ง ได้แก่ ระบบนิเวศ คุณภาพน้ำ อากาศ รวมถึงการทิ้งและกำจัดขยะมูลฝอย
2. ชีตความสามารถในการรองรับของพื้นที่ทางสังคม (Social carrying capacity)

หมายถึง ระดับปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุด ที่จะไม่ทำให้ความสนุกสนาน และประทับใจของนักท่องเที่ยวจางหายไป เมื่อมีการขยายตัวของการท่องเที่ยว ทั้งนี้รวมถึงระดับสูงสุดที่จะไม่ทำให้ผลกระทบทางลบเกิดต่อประชาชนท้องถิ่น จนเกิดความไม่พอใจของประชาชน

สำหรับประเทศไทยแล้ว การวางแผนและการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว ยังคงเป็นเรื่องห่างไกลในทางปฏิบัติ อันเนื่องด้วยสถานการณ์และสภาวะการณ์ในขณะนี้ที่ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ตัวผู้ประกอบการและชาวบ้านในชุมชนต่างก็มีสภาพที่ไม่แตกต่างจากประเทศชาตินัก ผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้นกับชุมชนและธรรมชาติบนพื้นที่สูงแห่งนี้ เป็นเรื่องที่ควรระมัดระวังอย่างยิ่ง เพราะต่อไปในอนาคต อาจส่งผลกระทบต่อที่รุนแรงต่อเนื่องได้ ชัยยันต์ ผลโภค(2539) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของธุรกิจท่องเที่ยวที่มีต่อโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมไว้ว่า ธุรกิจท่องเที่ยวต้องบริโภครทรัพยากร 3 ประเภท ได้แก่

1. ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ที่ดิน อากาศ น้ำ
2. ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งมรดกทางสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ
3. ทรัพยากรทางวัฒนธรรม

ธุรกิจท่องเที่ยวต้องพึ่งพาทรัพยากรท้องถิ่นทั้งสามประเภท ดังนั้นเพื่อความอยู่รอดของการดำเนินงานธุรกิจและเพื่อกำไรสูงสุด จึงต้องดิ้นรน เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรที่ค่อนข้างจำกัดเหล่านั้น ซึ่งอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งกับชุมชนท้องถิ่น เพราะมีความต้องการใช้พื้นที่หรือทรัพยากรอย่างเดียวกัน ในขณะที่ทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัด บ่อยครั้งที่การแสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจท่องเที่ยว ได้กีดกันคนท้องถิ่นออกจากพื้นที่ที่เขาเคยใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันหรือดำรงชีวิตอยู่ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับปัญหาที่กำลังเกิดกับชุมชนแห่งนี้

ฉะนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงควรเป็นการท่องเที่ยวที่คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด และควรเป็นของชุมชน โดยชุมชนมีความพึงพอใจ และต้องการซึ่งในระยะสั้นที่ชุมชนยังขาดความพร้อมในด้านต่าง ๆ นี้ การมีพี่เลี้ยงคอยฝึกหัด ถ่ายทอดเทคนิคต่าง ๆ นับเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งเป็นการพัฒนาศักยภาพของชุมชนจนกว่าชุมชนจะเข้มแข็งและมีความพร้อมเพียงพอที่จะประกอบกิจการเองได้ทั้งหมด แม้จะต้องใช้ระยะเวลาอีกยาวนานหลายปีก็ตาม แต่จะสามารถลดผลกระทบทางลบให้เกิดขึ้นน้อยที่สุดได้ทางหนึ่ง

5.3 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1. ควรมีมาตรการในการกำจัดขยะมูลฝอยแบบองค์รวม อันหมายถึง รวมทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหน่วยงานต้นสังกัด คือ อุทยานแห่งชาติคอยอินทนนท์ ที่จะหาทางป้องกันปัญหามลพิษสู่สิ่งแวดล้อม และการทำลายระบบนิเวศของป่าบนที่สูงต่อไป

2. ควรมีมาตรการ และกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ที่ปฏิบัติได้จริงจัง โดยไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน

3. หากจะมีการเริ่มธุรกิจชุมชนในด้านการท่องเที่ยวในสถานที่อื่นอีก ควรให้ชุมชนและผู้เข้าร่วมเข้าใจความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ให้ถ่องแท้ก่อนเริ่มกิจการใด ๆ

4. ควรมีการปรับปรุง ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ ที่มาจากชุมชนในรูปแบบอื่น ๆ ให้เกิดความหลากหลายและมากชนิดที่จะจำหน่ายให้นักท่องเที่ยว เช่น จำหน่ายข้าวที่ชุมชนปลูกเอง เนื่องจากเป็นข้าวกล้องที่อุดมด้วยวิตามินและคุณค่าทางอาหารสูง ไม่ได้ผ่านการขัดสีจากเครื่องจักร (สตรีกะเหรี่ยงจะใช้ทำเหยียบไม้ตำลงบนครก) เพราะขณะนี้สินค้าที่ผู้บริโภคต้องการมาก และควรปรับปรุงรูปแบบของผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ด้วยเช่นกัน เช่น ผ้าทอ ให้มีความหลากหลายรูปแบบ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถนำไปใช้สวมใส่ได้ในชีวิตประจำวัน จะช่วยทำให้ขายผลิตภัณฑ์ได้ง่ายขึ้น และจำนวนมากขึ้นกว่าในปัจจุบัน และสามารถทดแทนผลิตภัณฑ์สตรีอเบอรี่ ซึ่งมีจำหน่ายได้เพียงไม่กี่เดือน และยังเป็น การช่วยแม่บ้านให้มีรายได้พิเศษเพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่ง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรจะศึกษาศักยภาพของชุมชน ศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบด้านต่าง ๆ ที่มาจากการท่องเที่ยวในชุมชนแห่งนี้อีก 2-3 ปีข้างหน้า หลังจากที่ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้รับการฝึกอบรม ฝึกปฏิบัติ และเพิ่มศักยภาพในการประกอบธุรกิจนี้จาก ส.ก.ว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว